

ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฉบับที่ D54 20 พ.ย. 68		วิทยาลัยการทัพบก
ประเด็น ญี่ปุ่น-จีน	ญี่ปุ่น-จีน ตึงเครียดหลังคำพูดนายกรัฐมนตรี ชานาเอะ ทาคาอิจิ	
ประเด็นสำคัญ	- นายกรัฐมนตรี ที่ได้รับฉายา “ทรัมป์แห่งญี่ปุ่น” - ความเสี่ยงหากจีนและญี่ปุ่นปะทะรุนแรงขึ้น - มาตรการตอบโต้ของจีน - มิติอธิปไตยและความมั่นคง - ญี่ปุ่นในโลกยุคใหม่: การปรับบทบาทด้านความมั่นคงอย่างเป็นระบบ - บทบาทของสหรัฐอเมริกา: ปัจจัยกำกับดุลอำนาจในเงามืด - ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-จีน: ความเปราะบางสะสมจากประวัติศาสตร์และความไม่ไว้วางใจ - ไต้หวันในยุทธศาสตร์ภูมิภาค: จุดศูนย์กลางของเสถียรภาพอินโด-แปซิฟิก - กรอบทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสถานการณ์ญี่ปุ่น-จีน - การเมืองของคำพูดเพียงเล็กน้อย ที่สร้างผลสะท้อนระดับยุทธศาสตร์	

ช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนปี 2568 เวทีการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับมาร้อนแรงอีกครั้ง เมื่อชานาเอะ ทาคาอิจิ นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของญี่ปุ่น กล่าวถ้อยแถลงเกี่ยวกับไต้หวันที่ถูกตีความว่ามีความหมายท้าทายจีนอย่างชัดเจน คำพูดที่กล่าวในรัฐสภานั้นอาจฟังดูเหมือนเป็นเพียงจุดยืนเชิงนโยบายภายในประเทศ แต่แท้จริงแล้วกลับส่งผลกระทบต่อการทูตอย่างรุนแรง ปักกิ่งตอบโต้ทันทีด้วยคำแถลงที่ใช้ถ้อยคำแข็งกร้าว เตือนญี่ปุ่นไม่ให้ “ล้ำเส้นกิจการภายในจีน” และไม่ให้ “เล่นกับไฟ” บนประเด็นอ่อนไหวที่สุดของจีน ความตึงเครียดที่ดูเหมือนจะเป็นเพียงการวิพากษ์วิจารณ์เชิงถ้อยคำจึงกลายเป็นเชื้อไฟที่ตอกย้ำบรรยากาศความไม่ไว้วางใจระหว่างสองประเทศที่สะสมมายาวนาน

ทว่าเหตุการณ์ครั้งนี้มีมิติพิเศษที่สำคัญ นั่นคือ บุคลิกและสไตล์ทางการเมืองของทาคาอิโจเอ —ผู้นำที่ได้รับฉายาในหมู่นักข่าวต่างชาติว่า “ทรัมป์แห่งญี่ปุ่น” จากสไตล์การเมืองตรงไปตรงมา เชื่อในการใช้ “คำพูดที่แข็งแกร่ง” เพื่อสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ และมีแนวโน้มที่จะใช้การแสดงจุดยืนชัดเจนเพื่อปลุกความรู้สึกชาตินิยมภายในประเทศ ความเป็นผู้นำลักษณะนี้ — ที่ผสมผสานความกล้าชน ความเชื่อมั่นสูง และการมองว่าการยืนหยัดทางวาทกรรมคืออุปกรณ์สร้างอำนาจ — ทำให้ถ้อยแถลงของเขามีน้ำหนักในเชิงยุทธศาสตร์มากกว่าผู้นำญี่ปุ่นรุ่นก่อน ๆ ที่มักเลือกใช้ถ้อยคำระมัดระวังเป็นหลัก

ความเสี่ยงหากจีนและญี่ปุ่นปะทะรุนแรงขึ้น

1. **ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว** จีนเป็นตลาดท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น การลดลงของนักท่องเที่ยวจีนอาจกระทบกับรายได้ของญี่ปุ่นทันที
2. **ผลกระทบต่อการศึกษาระหว่างประเทศ** ชาวจีนเป็นกลุ่มนักศึกษาต่างชาติที่มากที่สุดในญี่ปุ่น หากความกังวลเรื่องความปลอดภัยของนักเรียนจีนในญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น อาจทำให้จำนวนนักศึกษาชาวจีนลดลงกระทบรายได้ของมหาวิทยาลัยญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงต้องรีบส่ง นักการทูตไปเจรจาที่จีน เหตุการณ์นี้ตอกย้ำว่าความตึงเครียดเชิงยุทธศาสตร์ย่อมไหลลงสู่ระดับประชาชน และสร้างภาระต่อกลไกการทูตตามมาโดยอัตโนมัติ
3. **ผลกระทบต่อการค้าการลงทุน** แม้บริษัทญี่ปุ่นเริ่มลดการลงทุนในจีนแต่จีนยังคงเป็นตลาดสำคัญของเครื่องจักรญี่ปุ่น รถยนต์ และ เคมีภัณฑ์ ขณะเดียวกันจีนต้องพึ่งพาเทคโนโลยีระดับสูงจากญี่ปุ่น เช่น อุปกรณ์ผลิตชิป และ สารเคมีเฉพาะทาง หากสถานการณ์เลวร้ายลงอาจกระทบห่วงโซ่อุปทานเทคโนโลยี และ ธุรกิจการค้าข้ามพรมแดนของทั้งสองประเทศ

มาตรการตอบโต้ของจีน

จีนไม่เพียงตอบโต้ด้วยถ้อยคำ หากแต่เริ่มขยับมาตรการในหลายมิติอย่างเป็นระบบ ได้แก่

1. **ด้านการทูต** – เรียกเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำปักกิ่งเข้าพบแบบเร่งด่วน พร้อมยื่นโน้ตประท้วงทางการทูต (démarche)
2. **ด้านเศรษฐกิจ**– มาตรการกดดันอ่อน (economic coercion) – ชะลอการตรวจปล่อยสินค้าเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นเข้าจีน และเพิ่มการตรวจสอบความปลอดภัยด้านอาหารจากญี่ปุ่น แบนการนำเข้าอาหารทะเลจากญี่ปุ่น อาจรวมถึงการคว่ำบาตร การระงับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ รวมถึงการจำกัดการค้ากับญี่ปุ่น
3. **ด้านสังคมภายใน** – ปล่อยวาทกรรมในสื่อของรัฐเพื่อสร้างกระแสชาตินิยมและ “เตือน” ประชาชนจีนที่เดินทางไปญี่ปุ่นให้ระมัดระวัง และ เรียก นศ. จีนในญี่ปุ่นกลับ ดังที่กล่าวไปแล้ว

4.ด้านการทหาร – เพิ่มการซ้อมรบในทะเลจีนตะวันออก พร้อมส่งเครื่องบินลาดตระเวนเข้าใกล้เขตแสดงตนทางอากาศของญี่ปุ่นมากขึ้น

มาตรการเหล่านี้สะท้อนว่า จีนต้องการ “ลงโทษเชิงสัญลักษณ์” (symbolic punishment) ต่อญี่ปุ่น พร้อมทั้งส่งสัญญาณไปยัง สหรัฐฯ ว่า จีนจะไม่ยอมให้เกิดการขยับจุดยืนในประเด็นไต้หวันโดยปราศจากต้นทุนทางยุทธศาสตร์

มิติอธิปไตยและความมั่นคง

สำหรับจีน ไต้หวันมิใช่เพียงดินแดนที่ “ต้องรวมชาติ” หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจอธิปไตย ธรรมชาติของพรรคคอมมิวนิสต์ และความกังวลด้านยุทธศาสตร์ในบริบทการแข่งขันกับสหรัฐฯ การที่นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น กล่าวถึงไต้หวันในเชิงสนับสนุนจึงถูกตีความว่าเป็นการทำลายต่อ “One China Principle” และความพยายามของจีนในการจำกัดบทบาทต่างชาติในประเด็นนี้ ปฏิบัติการรุนแรงจากจีนจึงสอดคล้องกับลักษณะของ **เส้นแดง** (ขอบเขตผลประโยชน์ที่แตะต้องไม่ได้) ที่ไม่อาจประนีประนอม เพราะเกี่ยวโยงโดยตรงต่อ “core interests” ซึ่งจีนประกาศย้ำหลายครั้งในเวทีระหว่างประเทศ การตอบสนองเชิงก้าวร้าวของจีนจึงไม่ใช่เพียงการโต้ตอบทางวาทกรรม แต่เป็นการส่งสัญญาณเชิงยุทธศาสตร์ต่อทั้งญี่ปุ่นและมหาอำนาจภายนอกว่าพร้อมจะปกป้องผลประโยชน์หลักด้วยความเด็ดขาด

ญี่ปุ่นในโลกยุคใหม่: การปรับบทบาทด้านความมั่นคงอย่างเป็นระบบ

ญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษหลังได้เริ่มก้าวออกจากกรอบจำกัดที่รัฐธรรมนูญสันติภาพเคยตรึงไว้ โดยขับเคลื่อนแนวคิด “การป้องกันตนเองเชิงรุก” การจัดทำยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่

การเพิ่มงบประมาณด้านกลาโหม และการเสริมสร้างระบบขีปนาวุธป้องกันขีปนาวุธระยะไกลสะท้อนการปรับบทบาทเชิงยุทธศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ การที่นักการเมืองญี่ปุ่นกล้าแสดงจุดยืนในประเด็นไต้หวันชัดเจนขึ้นจึงสะท้อนความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างความคิดด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นเอง ซึ่งต้องการส่งสัญญาณถึงทั้งประชาคมโลกและพันธมิตรหลักอย่างสหรัฐฯ ว่าพร้อมรับบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการรักษาเสถียรภาพภูมิภาค การกล่าวของทาคาอิ จิซังไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ หากแต่เกิดขึ้นบนฉากหลังของการเปลี่ยนผ่านเชิงยุทธศาสตร์ในกรุงโตเกียวที่กำลังทวีความชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ

บทบาทของสหรัฐอเมริกา: ปัจจัยกำกับดุลอำนาจในเงามืด

แม้คำกล่าวของทาคาอิจะเป็นเหตุการณ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน แต่สหรัฐอเมริกาถือเป็นผู้เล่นสำคัญในโครงสร้างดุลอำนาจที่ครอบงำเหนือความตึงเครียด หากไม่มีกรอบพันธมิตรสหรัฐ-ญี่ปุ่นที่แข็งแกร่ง การแสดงท่าทีของญี่ปุ่นต่อไต้หวันคงจะจำกัดมากกว่านี้ การรับรองอย่างไม่เป็นทางการของ สหรัฐฯ ต่อไต้หวัน ประกอบ

กับกฎหมายต่าง ๆ เช่น Taiwan Relations Act ทำให้ญี่ปุ่นมีพื้นที่ทางการเมืองเพียงพอในการแสดงบทบาทเชิงสัญลักษณ์และยุทธศาสตร์มากขึ้นอีกด้วย ในขณะเดียวกัน จีนก็มองความเคลื่อนไหวนี้ผ่านเลนส์การแข่งขันกับสหรัฐฯ มากกว่าเป็นเพียงปมทวิภาคี ทำให้คำกล่าวของทาคาอิจิสันสะท้อนความสัมพันธ์เชิงสามเส้าในระดับยุทธศาสตร์ที่ละเอียดอ่อนอยู่แล้ว

ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-จีน: ความเปราะบางสะสมจากประวัติศาสตร์และความไม่ไว้วางใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมหาอำนาจเอเชียตะวันออกนี้มีได้เปราะบางเฉพาะจากเหตุการณ์ปัจจุบัน หากแต่เป็นผลพวงจากความทรงจำทางประวัติศาสตร์ การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การช่วงชิงพื้นที่อิทธิพล และความไม่ไว้วางใจเชิงยุทธศาสตร์ที่สะสมมานานหลายทศวรรษ การกล่าวของทาคาอิจิ ซึ่งอาจมองเป็นเพียงคำพูดหนึ่งในบริบทการเมืองภายใน กลับมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในสายตาของจีนที่ยังมองญี่ปุ่นผ่านเลนส์ของ

อดีตและความหวาดระแวงทางทหาร ในมุมนี้ เหตุการณ์ล่าสุดจึงเป็นเพียงจุดกระทบเล็ก ๆ ในโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและตึงตัวอยู่แล้ว ก่อนที่แรงเสียดทานจะผลักดันให้เกิดการตอบสนองรุนแรงจากฝ่ายจีน

ไต้หวันในยุทธศาสตร์ภูมิภาค: จุดศูนย์กลางของเสถียรภาพอินโด-แปซิฟิก

ไต้หวันตั้งอยู่บนจุดยุทธศาสตร์ของเส้นทางคมนาคม การค้า เทคโนโลยี และโครงสร้างชิปนาวูในเอเชียตะวันออก ความสำคัญในมิติความมั่นคงทะเล รวมถึงการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ระดับไฮเอนด์ ทำให้ไต้หวันกลายเป็น “หัวใจของภูมิรัฐศาสตร์” การที่ญี่ปุ่นมีท่าทีชัดเจนขึ้นย่อมเชื่อมโยงกับความตระหนักของญี่ปุ่นว่า หากไต้หวันเผชิญความขัดแย้งทางทหารจริง ญี่ปุ่นจะได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งด้านเศรษฐกิจ เส้นทางคมนาคม และความมั่นคงทางทหาร การกล่าวของ นายกรัฐมนตรี ทาคาอิจิสันสะท้อนความกังวลเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นในบริบทที่กว้างกว่ามิติการเมืองภายใน

กรอบทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสถานการณ์ญี่ปุ่น-จีน

เพื่อทำความเข้าใจความตึงเครียดครั้งนี้อย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีหลักในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ โดยกรอบที่เหมาะสมที่สุดคือ **Realism**, **Liberalism**, และ **Constructivism** จากมุมมอง **Realism** ความตึงเครียดสะท้อนการแสวงหาอำนาจและความมั่นคงของรัฐ ญี่ปุ่นพยายามสร้างอำนาจเชิงป้องปรามผ่านการขยายความร่วมมือด้านกลาโหมและการยกระดับศักยภาพกองกำลังป้องกันตนเอง ขณะเดียวกันจีนมองว่าการเคลื่อนไหวนี้คุกคามต่อ “core interests” โดยเฉพาะประเด็นอธิปไตยเหนือไต้หวัน การตอบโต้ที่แข็งกร้าวจึงเป็นการใช้กำลังสัญลักษณ์ (coercive signaling) เพื่อป้องกันการขยายบทบาทของญี่ปุ่น การวิเคราะห์เช่นนี้สะท้อนว่า ทั้งสองประเทศต่างแสวงหาผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความ

ได้เปรียบเชิงอำนาจ มุม Liberalism ชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเครือข่ายสถาบันระหว่างประเทศสามารถเป็นเครื่องมือลดความตึงเครียดได้ แม้ญี่ปุ่น-จีนมีปัญหาทางการเมืองและความมั่นคง แต่การค้าและเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงสองประเทศยังคงเป็นแรงกดดันให้ลดความรุนแรง การวิเคราะห์ภายใต้กรอบนี้ช่วยให้มองว่า การใช้การทูตเศรษฐกิจและเวทีพหุภาคี เช่น ASEAN+3 หรือ APEC อาจเป็นเครื่องมือบรรเทาความตึงเครียดด้าน Constructivism เน้นว่าคำพูดและวาทกรรมทางการเมืองสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของรัฐ คำกล่าวของทาเคอิจิไม่ใช่นโยบายความมั่นคง แต่ยังสะท้อนอัตลักษณ์ญี่ปุ่นที่ต้องการเป็น “ผู้เล่นเชิงรุก” ในภูมิภาค ขณะเดียวกันจีนมองคำพูดนี้เป็นการท้าทายอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์การรวมชาติของตน กรอบ Constructivist ช่วยให้เข้าใจว่าความตึงเครียดเกิดจากการตีความเชิงสัญลักษณ์ของคำพูดและการรับรู้ของทั้งสองฝ่าย

การเมืองของคำพูดเพียงเล็กน้อย ที่สร้างผลสะท้อนระดับยุทธศาสตร์

จากมุมมองด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ คำพูดหนึ่งประโยคสามารถขยับ “ค่าความเสี่ยง” ในสมการยุทธศาสตร์ได้อย่างมาก เหตุการณ์ครั้งนี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่เด่นชัดของ “strategic ripple effect” — คือ การที่การกระทำหรือคำพูดเพียงเล็กน้อยของผู้นำ สามารถสร้างแรงสั่นสะเทือนไปถึง

ระดับภูมิภาค เพราะ:

1. ผู้นำเป็นตัวกำหนดสัญญาณ (signaler-in-chief) การแสดงความเห็นของทาเคอิจิถูกตีความว่าเป็น “policy direction” มากกว่าเพียงวาทกรรม
2. จีนมองคำพูดเช่นนี้เป็นการทดสอบเส้นแดง จึงต้องตอบโต้เพื่อไม่ให้เกิดแบบอย่าง (precedent)
3. พันธมิตรอย่างสหรัฐฯ ก็ต้องประเมินว่าจะตอบสนองอย่างไร เพื่อไม่ให้ถูกตีความว่า “ปล่อยให้พันธมิตรขยับโดยไม่มีการควบคุม”
4. ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จับสัญญาณอย่างใกล้ชิด เพราะเสถียรภาพได้หวั่นสัมพันธ์กับเสถียรภาพห่วงโซ่อุปทานระดับโลก

วิกฤตครั้งนี้สะท้อนให้เห็นความเปราะบางของสมการความมั่นคงในเอเชียตะวันออก ซึ่งอาจถูกสั่นคลอนด้วย “miscalculation” หรือ “การตีความคลาดเคลื่อน” แม้เพียงเล็กน้อย แต่สามารถกลุกลามเป็นวิกฤตระดับภูมิภาคได้อย่างรวดเร็วในทุกมิติ ญี่ปุ่นอาจประเมินต่ำไปว่าจีนจะตอบโต้ด้วยความเร็วและความแข็งแกร่งเพียงใด เมื่อถ้อยคำของทาเคอิจิถูกจีนตีความว่าเป็นสัญญาณเปลี่ยนแปลงสถานะได้หวั่น ขณะเดียวกัน จีนเองก็อาจมองสถานการณ์ผ่านกรอบความหวาดระแวงว่าญี่ปุ่นและ สหรัฐฯ กำลังก้าวสู่ยุทธศาสตร์ร่วมใหม่ ทั้งที่คำกล่าวดังกล่าวอาจมีมิติการเมืองภายในของญี่ปุ่นเป็นองค์ประกอบสำคัญ สหรัฐฯ ก็ต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังว่าจะ

สนับสนุนญี่ปุ่นในระดับใดเพื่อไม่ให้ถูกมองว่าเปลี่ยนท่าทีต่อไต้หวันโดยไม่ตั้งใจ ส่วนไต้หวันเองจำเป็นต้องพิจารณาทุกถ้อยแถลงให้รอบคอบ ไม่ให้การตอบรับภายนอกถูกตีความว่าเป็นการเปิดแนวรุกทางการทูตครั้งใหม่ ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ สัญญาณผิดพลาดเพียงน้อยนิด—ไม่ว่าเกิดจากการเมืองภายในประเทศ การแข่งขันอำนาจ หรือการสื่อสารที่คลุมเครือ—ย่อมสามารถนำไปสู่วงจรการยกระดับความตึงเครียดที่ผู้สังเกตการณ์นานาชาติต่างจับตาด้วยความกังวลใจอย่างยิ่ง

พ.อ.หญิง มณฑิรา ยิ้มสมบูรณ์

อจ.ทก.วทบ.

อ้างอิง

1. <https://today.line.me/th/v3/article/> ความสัมพันธ์จีน ญี่ปุ่น คู่แข่งทรงอิทธิพลแห่งเอเชียกับความตึงเครียดที่ปะทุเป็นระยะ
2. <https://thestandard.co/china-travel-warning-j> จีนเตือนพลเมืองงดเดินทางเข้าญี่ปุ่น หลังวิาทะปมไต้หวันบานปลาย
3. <https://www.naewna.com/inter/928635> สถานการณ์เลวร้าย! 'ญี่ปุ่น'เตือนพลเมืองที่พำนัในจีน ระวังความปลอดภัย-เสี่ยงไปที่คนหนาแน่น
4. <https://www.youtube.com/watch?v=Y-evRDsQOCE> จุดเดือด “จีน-ญี่ปุ่น” จั๊นายกฯ ญี่ปุ่น ถอนคำพูด